

## Biecht volgens het canoniek recht

Olav Boelens\*

### Geschiedenis

De Didascali (3e eeuw) beschrijft een mondelinge belijdenis door de zondaars. In de eerste eeuwen groeit de gewoonte om zware publieke zonden ook publiekelijk te belijden ten overstaan van de christelijke gemeenschap. Deze praktijk was in den beginne niet algemeen in de Kerk, maar bestond in enkele gemeenschappen en bepaalde gebieden.<sup>1</sup> In de eerste eeuwen van de Kerk was er dus geen systematisch onderscheid tussen een publieke en individuele biecht.

Indien er een openbare biecht was, geschiedde dit voornamelijk voor zonden als apostasie (geloofsafval), moord en overspel. Let wel, de zonden hoefden slechts dan publiekelijk beleden worden als ze ook publiekelijk bekend waren. De boeteling biechtte publiekelijk voor de bisschop en werd een beoeteling; totdat hij of zij vergeven werd. Het effect hiervan was dat hij of zij feitelijk geëxcommuniceerd. Meestal volgde op Witte Donderdag ná de openbare belijdenis de vergeving. Indien de boeteling in stervensgevaar verkeerde, werd de vergeving ook gegeven. Kenmerkend van deze wijze was dus, dat de vergeving pas plaats vond ná de genoegdoening.

Een tendens binnen de publieke biecht was dat deze publieke biecht eenmalig kon geschieden, net zoals de doop eenmalig was in iemands leven. Overigens heeft de publieke biecht in het Oosten van de kerk nooit echt voeten in de aarde gekregen. Daar was de belijdenis van de zonden gekoppeld aan de sacramentele absolutie.

Bij de intrede van de Keltisch-schotse monniken in Europa (rond 590) verandert ook de biechtvorm.<sup>2</sup> Hun penitentie-systeem kende alleen de privé-penitentie. Zodoende nam de publieke biecht in de zevende eeuw sterk af in Europa. De bedienaren van de privébiecht zijn de bisschop en de priester. Volgens Plöchl kon de belijdenis aan een diaken of aan een leek, waarvan bronnen getuigenis geven, niet opgevat worden als een sacramentele biecht, maar is het eerder een belijdenis zoals het gebruikelijk was in klooster.<sup>3</sup>

Op het vierde concilie van Laterana (1215) worden gelovigen van beide geslachten, na het bereiken van de jaren des onderscheids, verzocht om minstens één keer per jaar, hun zonden te belijden voor de eigen herder.<sup>4</sup> Hiermee wordt de eigenlijke plaats van de biecht de parochie. Overigens waren er wel bepaalde zonden, waarvan de kwijtschelding (de absolutie) enkel bleef voorbehouden aan de bisschop).

Wat betreft de plek waar de biecht plaats moest vinden treft men een aanbeveling aan van bisschop Odo van Parijs (1198), dat de priester en de boeteling zich op een plek in de kerk bevonden waar ze gezien konden worden door allen. Het werd priesters dan ook verboden om de biecht te horen op geheime plaatsen in de kerk of buiten de kerk, behalve in geval van extreme noodzakelijkheid en ziekte.<sup>5</sup>

---

\* Docent Canoniek Recht aan de FKT aan de Universiteit Tilburg.

<sup>1</sup> Zie Plöchl, *Storia del diritto canonico*, Vol. I: 77.

<sup>2</sup> Zie Plöchl, Vol. I: 226.

<sup>3</sup> Zie Plöchl, Vol. I: 227.

<sup>4</sup> 'Omnia utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti,' (Denzinger, 31e editio: nr. 437).

<sup>5</sup> Zie Plöchl, Vol. II: 265-266. Over de geschiedenis van de ontwikkeling van aflaten is kort te lezen in Plöchl, Vol. II: 253-262.

## De biecht

### Essentie

Door de doop wordt een mens wedergeboren en treedt hij of zij in de genade van God. Tevens wordt hij of zij lid van de kerkelijke gemeenschap. Indien men zonden begaat, is dit een misstap tegen zowel God als de Kerk waarvan men lid is. Via de biecht kan men zich weer verzoenen met beide. Zo valt in het huidige kerkelijk wetboek te lezen: "De gelovigen, die in het boetesacrament hun zonden aan een wettige bedienaar belijden, met berouw en met het voornemen zich te beteren, verkrijgen door de absolutie hun door deze bedienaar verleend van God vergeving van de zonden die zij na het doopsel bedreven hebben, en zij worden tegelijk verzoend met de Kerk, die zij door te zondigen verwond hebben."<sup>6</sup>

De biecht heeft het karakter van een verschijnen voor een gerecht. Het concilie van Trente (1545-1563) omschreef: 'zij zullen veelmeer als schuldige voor de rechterstoel gezet worden, opdat zij door de rechtspraak van de priester, niet eenmaal maar zo vaak als zij voor hun begaande zonden berouwvol tot hem hun toevlucht nemen, bevrijd kunnen worden.'<sup>7</sup>

Alsmede: De absolutie is 'niet enkel voortkomend uit de bediening of de verkondiging van het Evangelie (...), maar zij gebeurt naar de aard van een rechterlijke act, in welke de priester als rechter de rechtspraak velt.'

De macht om de absolutie te geven is gegrondvest in het Evangelie. In Matteüs 18,18 valt te lezen: 'Voorwaar, ik zeg u, al wat gij op aarde bindt, zal gebonden zijn in den hemel, en al wat gij op aarde ontbindt, zal ontbonden zijn in den hemel.'<sup>8</sup> en nog sterker in Johannes 20, 23: 'Wie gij hun zonden kwijtscheldt, die zijn ze kwijtgescholden; wie gij ze toerekent, die zijn ze toegerekend.'

### Materie en vorm

Op het XVIIe oecumenisch Concilie van Florenz (1438-1445) werden de materie en vorm vastgesteld van de biecht. De materie bestaat volledig uit de act van de zondaar en wel uit de volgende drie zaken:<sup>9</sup>

het berouw van het hart;

de mondelinge bekentenis

de genoegdoening voor de zonden volgens arbitrage van de priester.

Voorbeelden van genoegdoening zijn: gebed, vasten en aalmoezen. De vorm van de biecht zijn enkel de woorden van de absolutie: Ik ontsla u van uw zonden in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Amen.<sup>10</sup> De bedienaar is de priester, ambtshalve of vanwege een gekregen volmacht.

Het moge logisch zijn dat enkel zij die gedoopt zijn kunnen en hoeven biechten. Immers de biecht is voor een verzoening van gedane zonden, die men ná de doop heeft begaan. Zoals Trente het

---

<sup>6</sup> Canon 959.

<sup>7</sup> Zie Denzinger, Enchiridion Symbolorum, 31e editio: nr. 895 en 902.

<sup>8</sup> Zie ook Matteüs 16,19: 'Ik zal u de sleutels geven van het Koninkrijk der hemelen, en wat gij op aarde binden zult, zal gebonden zijn in de hemelen, en wat gij op aarde ontbinden zult, zal ontbonden zijn in de hemelen.'

<sup>9</sup> Zie Denzinger, Enchiridion Symbolorum, 31e editio: nr. 699.

<sup>10</sup> Ego absolvo a peccatis suis, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Het concilie van Trente voegt over de vorm toe, dat de andere woorden van het gebed waarin de woorden 'Ik ontsla u etc.' zijn opgenomen, niet behoren tot het wezen van de vorm en voor de eigenlijke toediening van het sacrament feitelijk niet noodzakelijk zijn (Zie Denzinger, Enchiridion Symbolorum, 31e editio: nr. 896 (Concilie van Trente, 14e zitting: 25 november 1551).

verwoordde: "Maar dit sacrament van de biecht is voor gevallen gedoopten evenzo noodzakelijk voor het heil, als de doop voor hen die nog niet wedergeboren zijn."<sup>11</sup>

Kenmerkend voor de huidige absolutie is dat deze zich uitstrekt over het zogenaamde *forum internum* (geweten) van de persoon en niet over het publieke (*forum externum*).<sup>12</sup> Dit kan tot gevolg hebben, dat aan een gedoopte intern zijn of haar zonden wél zijn vergeven via de biecht; maar dat de publiekelijke (externe) effecten - bijvoorbeeld een strafoplegging via kerkelijke rechtspraak - nog steeds van kracht zijn.

## **Aflaten**

In de Kerk ontwikkelde zich tevens de mogelijkheid om aflaten te ontvangen. Het onderscheid tussen de aflaat en biecht is samen te vatten in: de biecht is een kwijtschelding van de schuld en de aflaat is de kwijtschelding van de straf. Kortom. Door de biecht wordt de schuld van de zonde wel kwijt gescholden, maar blijft meestal nog een tijdelijk straf (boetedoening) resteren. Deze tijdelijke straf kan via een aflaat worden kwijtgescholden. Zie verderop meer over aflaten.

## **De manier van de biecht**

Waar vroeger het gebruik van de publieke biecht bestond is tegenwoordig de individuele belijdenis 'de enige gewone wijze'.<sup>13</sup> De individuele en volledige belijdenis is dan ook de enige wijze waarop een gelovige verzoend kan worden met God en de Kerk bij zware zonden. Kortom, zware zonden kunnen niet sacramenteel kwijtgescholden worden via boetevieringen of een boeteakt bij het ontvangen van de Eucharistie. De canon spreekt van een 'volledige belijdenis'. Dit wil zeggen dat de boeteling alles gewetensvol belijdt waarvan hij/zij bewust is. Datgene wat hij/zij schuldloos vergeet te belijden betreffende de zware zonde wordt in de absolutie mede kwijtgescholden.

## **Algemeen gegeven biecht**

In de Codex wordt wel een mogelijkheid genoemd van verzoening op een andere wijze dan de individuele. Echter, deze zijn alleen mogelijk bij fysieke of morele onmogelijkheid om de individuele belijdenis te volbrengen.<sup>14</sup>

Het betreft een absolutie op algemene wijze verleend. Deze absolutie op algemene wijze mag dan alleen worden verleend als er 'stervensgevaar dreigt en de priesters de tijd ontbreekt om de belijdenis van iedere boeteling afzonderlijk;'. Te denken valt aan rampen of oorlogssituaties.

De absolutie op algemene wijze mag ook toegediend worden als er 'een ernstige noodzaak bestaat'. Als uitleg van een ernstige noodzaak wordt aangegeven dat er zoveel boetelingen zijn dat er onvoldoende biechtvaders beschikbaar zijn om 'naar behoren' de belijdenis van de boetelingen aan te horen. Gevolg van de onvoldoende beschikbare biechtvaders is dat 'de boetelingen buiten eigen schuld gedwongen worden de sacramentele genade of de heilige communie lange tijd te missen;'.<sup>15</sup>

De intentie is duidelijk. Op het moment dat een gelovige berouwvol zijn (zware) zonde wil belijden moet hij/zij zich weer zo snel mogelijk kunnen verzoenen, opdat hij/zij weer volledig in de genade opgenomen kan worden en de sacramenten weer mag ontvangen. Wanneer echter bovenstaande situaties zich voordoen, is lastig om af te leiden uit de Codex. De Codex stelt namelijk meteen na de

<sup>11</sup> Concilie van Trente, 14e zitting: 25 november 1551, Zie Denzinger, *Enchiridion Symbolorum*, 31e editie: nr. 895.

<sup>12</sup> In de begintijd van het christendom was er dus sprake van een openbare biecht. Hier was dus geen scheiding tussen *forum internum* en *forum externum*. Immers de gedoopte persoon werd publiekelijk tot boeteling werd gemaakt.

<sup>13</sup> Zie (c. 960).

<sup>14</sup> Zie de canones 961-963.

genoemde mogelijkheid: "de noodzaak wordt echter niet voldoende geacht, wanneer biechtvaders niet beschikbaar kunnen zijn alleen om reden van een grote toeloop, zoals dit het geval kan zijn bij een groot feest of een bedevaart."

Indien, zo lijkt de Codex te veronderstellen, de situaties voorspelbaar zijn kan hier op ingespeeld worden. Zodoende moet het blijkbaar een onverwacht ontstaand tekort aan biechtvaders zijn. Het bepalen van het aanwezig zijn van de voorwaarden omtrent de ernstige noodzaak wordt overgelaten aan de diocesane bisschop, 'die, met inachtneming van de criteria samen met de overige leden van de bisschoppenconferentie overeengekomen, de gevallen van zulke noodzaak kan vaststellen.'

De Duitse Bisschoppenconferentie heeft in 1996 bepaald dat in haar gebied een situatie als waarover gesproken wordt, zich niet voordoet en op deze grond hiervan kan er ook geen absolutie op algemene wijze verleend worden. De Oostenrijkse Bisschoppenconferentie houdt het in 1972 voor mogelijk dat genoemde situatie zich, ondanks al getroffen voorzorgen, voor kan doen. De priester mag dan een absolutie geven op algemene wijze, maar moet dit vervolgens zo snel mogelijk aan zijn Ordinaris melden. In Zwitserland is er een volledig decreet opgesteld die door de Apostolische Stoel in 1989 bekrachtigd is.<sup>15</sup> In Nederland is zover mij bekend is hierover niets bepaald.

Volgens het *Münsterischer Kommentar* is trouwens slechts de geoorloofdheid in het geding bij een absolutie verleend op algemene wijze en niet de geldigheid. Kortweg: een verleende absolutie op algemene wijze in een situatie die niet voldoet aan genoemde urgente situatie is wel geldig, maar ongeoorloofd.

Wel is het weer zo dat een gelovige een gezamenlijk gegeven absolutie enkel geldig ontvangen kan indien hij/zij naast de juiste gesteltenis ook het voornemen heeft de zware zonden later, op gepaste tijd, zijn/haar zware zonden gaat belijden.

Deze canon verduidelijkt nog eens dat de individuele belijdenis **dé** belijdenis bij uitstek is geworden in de Rooms-katholieke Kerk. Feitelijk houdt dit in dat indien een boeteling niet het voornemen heeft om later in een individuele belijdenis zijn/haar zware zonden te belijden hij/zij de algemeen gegeven absolutie ongeldig ontvangt en dus nog niet verzoend is met God en de Kerk. Alleen is deze intentie noch voor het externe rechtsbereik van de Kerk noch voor de priester die de algemene absolutie geeft controleerbaar.<sup>16</sup> Christengelovigen die wel degelijk het voornemen hadden, maar door omstandigheden dit voornemen niet hebben kunnen uitvoeren ontvangen geldig de algemeen gegeven absolutie.

## **Plaats van de biecht**

Het huidige Wetboek van Canoniek Recht kent nog maar één canon over de plaats van de biecht en de biechtstoel. In de oude Codex van 1917 waren dit er drie. De specifieke bepalingen omtrent vrouwen en mannen bij de biecht zijn weggehaald.

De geëigende plek om de biecht te horen was is de kerk of een kapel. In deze kerk of kapel dient een biechtstoel te staan, waarbij de normen door de bisschoppenconferentie moeten worden vastgesteld. In ieder geval moet de biechtstoel op een open en toegankelijke plaats staan en voorzien zijn van een vast vlechtwerk. Dit vlechtwerk bevindt zich tussen de boeteling en de biechtvader.<sup>17</sup> De Codex van 1917 stelde nog dat het vlechtwerk slechts kleine openingen mocht bevatten. Opmerkelijker verschil tussen beide Codices is dat de norm over de toegankelijkheid en de openheid van de biechtstoel in de

---

<sup>15</sup> Zie K. Lüdicke, in *Münsterischer Kommentar* zum CIC, 961, 6 (Stand: 25. Erf.-Lfg. April 1996).

<sup>16</sup> In de viering waar de algemene absolutie aan christengelovigen wordt gegeven, dient genoemd te worden dat de christengelovigen later op gepaste wijze hun zonden alsnog moeten belijden.

<sup>17</sup> Canon 964 §§ 1-2.

Codex van 1917 enkel vrouwen betrof. Deze biechtstoelen waren dan ook alleen maar voor vrouwen bestemd. Deze bepaling is nu dus algemeen geworden.

In Nederland heeft de Bisschoppenconferentie conform op 31 januari 1989 verklaard: "Wij bepalen dat elke kerk dient te beschikken over een bruikbare biechtstoel/biechtkamer."<sup>18</sup>

Normaliter mag er buiten de biechtstoel geen biecht gehoord worden. Bij een goede reden mag hiervan afgeweken worden.<sup>19</sup> De uitdrukkelijke wens van de boeteling om de biecht ergens anders te horen dan in de biechtstoel kan als goede reden worden aanvaard om de biecht elders te horen. Indien echter de bedienaar van de biecht uitdrukkelijk wenst dat de biecht toch in de biechtstoel plaatsvindt en er is geen noodzaak aanwezig om dit elders te doen, heeft de bedienaar het recht om dit te verlangen.<sup>20</sup>

## Bedienaar

Degene die de biecht kan afnemen, is alleen de priester. Echter de priester dient naast zijn wijdingsmacht ook nog expliciet een bevoegdheid (*facultas*) te bezitten. Deze bevoegdheid kan een priester van rechtswege bezitten (door zijn ambt) of verkrijgen van de bevoegde overheid.<sup>21</sup>

De paus, kardinalen en Bisschoppen hebben ambtshalve de bevoegdheid om wereldwijd de biecht te horen. Dit geldt evenzeer voor pastoors en een *cappellani*.<sup>22</sup>

Normaliter geeft de Ordinaris aan priesters die in zijn bisdom incardineren een biechtbevoegdheid, die dan over de hele wereld geldt.<sup>23</sup> Daarnaast kan een plaatselijke Ordinaris de bevoegdheid verlenen aan priesters voor bepaalde tijd of een beperkte bevoegdheid (dus bijvoorbeeld alleen voor zijn bisdom).

In ieder geval kan een christengelovige zich enkel voor de biecht en absolutie wenden tot een priester die de biechtbevoegdheid bezit. Dit geldt niet bij christengelovigen in stervensgevaar. Bij een christengelovige in stervensgevaar kan en mag iedere priester geldig absolveren van elke censuur en zonde.<sup>24</sup>

Voor een pastoor geldt dat hij de plicht heeft ervoor te zorgen de biecht te horen van de aan hem toevertrouwde gelovigen als zij hier redelijkerwijze om vragen. Daarnaast moet hij zorg dragen voor de mogelijkheid om op vastgestelde dagen en uren te biechten.<sup>25</sup> Bij stervensgevaar is iedere priester verplicht de biecht te horen.

---

<sup>18</sup> Toepassingsbesluiten bij de *Codex Iuris Canonici*: nr. 16.

<sup>19</sup> Canon 964 § 3. In de Codex van 1917 had deze norm betrekking op vrouwen. Enkel om reden van ziekte of werkelijke noodzaak mocht ervan afgeweken worden. Men diende dan de voorzichtigheidsmaatregelen in acht te nemen die door de plaatselijke Ordinaris waren aangegeven (c. 910 § 1 / Codex van 1917). De biecht van mannen mocht men ook in private huizen horen (c. 910 § 2 / Codex van 1917). Nu is de algemene norm geworden dat in principe een ieder de biecht wordt gehoord in de biechtstoel.

<sup>20</sup> Authentieke interpretatie van 7 juli 1998: "Vraag: Of in het licht van het voorschrift van c. 964 § 2 de bedienaar van het sacrament om billijke redenen en buiten de gevallen van noodzakelijkheid rechtmatig beslissen kan, dat, ook als de Boeteling misschien iets anders verlangt, de biecht in de biechtstoel, met een vast traliwerk voorzien, wordt gehoord? Antwoord: Ja." [Vertaling uit het Duits door auteur. Latijnse tekst te vinden in *Communicationes* 30 (1998): 27].

<sup>21</sup> Canones 965-966.

<sup>22</sup> Een *cappellanus* is niet hetzelfde als een kapelaan die werkzaam is onder een pastoor. De definitie staat in c. 564: "Een *cappellanus* is een priester aan wie op duurzame wijze de pastorale zorg toevertrouwd wordt, ten minste ten dele, van een bepaalde gemeenschap of een bijzondere groep van christengelovigen, uit te oefenen volgens de normen van het universeel en particulier recht." Zie cc. 967-968 voor de bevoegdheden van rechtswege voor biechthoren.

<sup>23</sup> Zie c. 967 § 2.

<sup>24</sup> Canon 976. Dit geldt tevens voor priesters die de clericale staat verloren hebben door een straf of door laïsering.

<sup>25</sup> Canon 986 § 1. Het zou interessant zijn om een ronde door de parochies te maken en te turf in welke kerkgemeenschappen er mogelijkheden zijn om op vastgestelde dagen en uren te biechten.

Tijdens het biechthoren treedt de biechtvader op als rechter en geneesheer. In die zin is hij door God aangesteld als bedienaar van de goddelijke gerechtigheid en barmhartigheid en draagt hij zorg voor de eer van God en het zieleheil. Hiernaast moet de biechtvader zich trouw houden aan de leer van het Leergezag en de normen uitgevaardigd door de bevoegde overheid.<sup>26</sup>

Indien voor de biechtvader geen twijfel bestaat omtrent de gesteltenis van de boeteling mag hij de absolutie niet weigeren of uitstellen. De biechtvader legt de biechtvader een heilzame penitentie op die overeenkomt met de aard en het getal van de zonden en de situatie van de boeteling. De boeteling dient deze penitentie persoonlijk te vervullen.<sup>27</sup>

Niet alle zonden zijn zomaar te absolveren. De absolutie van een medeplichtige in een zonde tegen het zesde gebod van de Decaloog (overspel, concubinaat) is **ongeldig**. In stervensgevaar mag deze zonde wel geabsolveerd worden.<sup>28</sup> Deze canon is in eerste vrij ingewikkeld. Het betreft hier een seksuele relatie tussen de biechtvader en de boeteling. Indien dit het geval is, kan en mag de biechtvader de boeteling niet van deze zonde absolveren. De boeteling kan wel van deze zonde geabsolveerd worden door een andere biechtvader (zo kan de priester natuurlijk zelf ook ten overstaan van een andere bevoegde biechtvader de zonde belijden). Deze canon wil voorkomen dat priesteres seksuele relaties aangaan en deze via een ‘onderlinge’ biecht kwijtschelden van schuld.

In combinatie hiermee kan een boeteling die belijdt dat hij / zij een biechtvader ten onrechte heeft aangeklaagd op grond van de misdaad van aanzetten tot een zonde van het zesde gebod van de Decaloog geen absolutie ontvangen. Hiervoor dient hij / zij vooraf de valse aanklacht formele te hebben ingetrokken en bereid zijn eventuele schade te herstellen.<sup>29</sup>

Nogmaals: een ontvangen absolutie hoeft niets te zeggen over de extern opgelegde star naar aanleiding van de zonde. Het kan zijn dat aan een gedoopte intern zijn of haar zonden vergeven zijn (via de biecht); maar dat de publiekelijke (externe) effecten van een strafoplegging via kerkelijke rechtspraak nog steeds van kracht zijn.

## Biechtgeheim

Binnen alle geheimen is het biechtgeheim de meest beschermde en meest onschendbare. Het is elke biechtvader ten strengste verboden om over de boeteling iets te bekend te maken. Dit mag hij niet doen via woord of welke andere wijze dan ook; noch mag hij dit doen om welke reden dan ook. Waar het ambtsgeheim of beroepsgeheim geschonden kan worden ten faveure van veiligheid, bescherming etc. (wel onder bepaalde condities natuurlijk), is dit bij het biechtgeheim onmogelijk. Het geheim treft ook tolken die aanwezig zijn geweest bij de biecht of anderen die iets te weten zijn gekomen van zonden uit een belijdenis.<sup>30</sup> Het biechtgeheim treft niet de boeteling zelf!

Waar de biechtvader het biechtgeheim rechtstreeks kan schenden (door te vertellen over de gehoorde zonden) kan hij het biechtgeheim ook onrechtstreeks schenden. Dit doet hij als hij gebruik maakt van de kennis uit een belijdenis verkregen die bezwarend is voor de boeteling. Een voorbeeld is dat een pastoor van een boeteling te horen heeft gekregen dat hij / zij in het geheim in concubinaat leeft. Iemand die halsstarrig in concubinaat leeft mag feitelijk geen communie ontvangen omdat dit een zware zonde is. Echter het concubinaat is geheim en enkel aan de pastoor bekend via de belijdenis. Indien hij deze boeteling tijdens de zondagsmis nu de communie weigert overtreedt hij het

---

<sup>26</sup> Canon 978.

<sup>27</sup> Canones 980-981.

<sup>28</sup> Canon 977. De priester die dit toch doet loopt een excommunicatie van rechtswege op (c. 1378 § 1).

<sup>29</sup> Canon 982.

<sup>30</sup> Canon 983. Een priester die het biechtgeheim rechtstreeks schendt loopt een excommunicatie van rechtswege op. De kwijtschelding hiervan is aan de Apostolische Stoel voorbehouden (C. 1388 § 1). Een tolk of anderen die de geheimhouding schenden, dienen met een rechtvaardige straf gestraft te worden; mogelijk zelfs excommunicatie (c. 1388 § 2).

biechtgeheim onrechtstreeks. Hetzelfde geldt voor de pastoor die na biechthoren op pastoraal bezoek gaat bij de boeteling. De pastoor is dan niet geoorloofd om op bepaalde zaken uit de belijdenis terug te komen (ook al is dit uit pastoraal oogpunt juist). De pastoor overtreedt dan ook het biechtgeheim, terwijl in dit geval bekendmaking bij anderen uitgesloten is daar de pastoor alleen met de boeteling spreekt.<sup>31</sup>

Zo is het ook verboden dat priester in gezagsfuncties gebruik maken van kennis over zonden voor het uitwendig bestuur.<sup>32</sup> Dit kan voorkomen bij een biechtvader die ook kerkelijk rechter is. De kennis van een zonde, gehoord in een belijdenis, zou een nietigverklaring van een huwelijk misschien kunne bespoedigen of bemoeilijken. De biechtvader mag echter deze kennis niet als kerkelijk rechter inzetten in het proces.

Aangezien het biechtgeheim aardig blokkerend kan werken voor bepaalde relaties, wordt het aan novicemeesters en rectoren van seminaries verboden oom biecht te horen van hun leerlingen.<sup>33</sup>

## Boeteling

Wat is de instelling waarmee een boeteling te biecht dient te gaan. Een christengelovige moet: berouw over de zonden die hij bedreven heeft, hebben en het voornemen hebben zich te beteren.<sup>34</sup> Het berouw over de gedane zonden betreft het verleden. Het voornemen om zich te beteren betreft de toekomst. Een boeteling moet dus voornemens zijn de beleden zonden niet te herhalen in de toekomst. Indien de biechtvader twijfel heeft over de juiste gesteltenis kan hij de absolutie weigeren.

Een christengelovige is verplicht alle zware zonden naar aard en aantal te belijden. Dit doet de christengelovige na een zorgvuldig gewetensonderzoek, waarna hij/zij deze zware zonden via een mondelinge bekentenis belijdt. Indien de boeteling, ondanks het zorgvuldige gewetensonderzoek, gedane zware zonden vergeet te belijden maakt dit de bekentenis niet onvolledig en de absolutie niet ongeldig. Een christengelovige die ná de biecht ontdekt dat hij of zij zware zonden vergeten heeft te belijden is volgens het *Münsterischer Kommentar* niet verplicht opnieuw te biecht te gaan.<sup>35</sup>

Een christengelovige, die zich bewust is van een zware zonde mag zonder voorafgaande belijdenis noch de Mis celebreren noch ter communie.<sup>36</sup> Alleen als er een ernstige reden aanwezig is en er de gelegenheid tot biecht ontbreekt, kan de christengelovige het wel doen. Edoch hij of zij moet zich bedenken dat een volledige akte van berouw dan nog verwekt moet worden als ook de plicht op zich nemen om zo spoedig mogelijk te biechten.<sup>37</sup>

---

<sup>31</sup> Canon 984 § 1. Een priester die het biechtgeheim onrechtstreeks schendt, dient gestraft te worden naar gelang van de ernst van het misdrijf (c. 1388 § 1).

<sup>32</sup> Canon 984 § 2.

<sup>33</sup> Canon 985 § 2. Uitzondering is als de student ere zelf om vraagt in bijzonder geval.

<sup>34</sup> Canon 987. Een essentieel onderdeel van de materie van de biecht volgens het 17e Oecumenisch Concilie te Florence) - te weten 'de genoegdoening' - wordt niet meer in c. 987 vermeld. Het *Münsterischer Kommentar* noemt genoegdoening wel als een onderdeel om het boetesacrament vruchtbaar te ontvangen.

<sup>35</sup> Zie K. Lüdicke, in *Münsterischer Kommentar zum CIC*, 988, 2. Deze opvatting houdt in dat bij de absolutie alle, ook onschuldig vergeten, zware zonden vergeven zijn. Het Kommentar voegt er echter wel weer aan toe dat de christengelovige er goed aan doet om de later ingevallen zware zonden ooit alsnog uitdrukkelijk te biechten. Het Amerikaanse Commentaar op deze canon verwijst bij het spreken over de kwestie van de vergeten zware zonden naar de begintekst van de canon zelf. Canon 988 § 1 stelt dat een christengelovige zware zonden moet belijden die "nog niet door de sleutelmacht van de Kerk rechtstreeks (directe) noch in een persoonlijke biecht beleden" zijn. Het woord 'rechtstreeks' stelt dat door de absolutie de beleden zonden direct en de vergeten zonden indirect vergeven zijn. Dit ontslaat de christengelovige dus niet van de plicht de vergeten zonden alsnog te belijden wanneer ze herinnerd worden, opdat ze rechtstreeks door de sleutelmacht van de Kerk vergeven kunnen worden [vergelijk *The Code of Canon Law: a Text and Commentary*, Canon Law Society of America, 1985: blz. 695]. Worden ze niet meer herinnerd, dan zijn ze door de eerst gegeven absolutie inclusief mee vergeven.

<sup>36</sup> Zie c. 916 1e deel.

<sup>37</sup> Zie c. 916 2e deel.

De vraag is: wat zijn zware zonden. Immers er zijn ook dagelijkse zonden. Het onderscheid tussen zware zonden en dagelijkse zonden is echter geen taak voor het canoniek recht. Volgens een uitspraak van de Internationale Theologische Commissie uit 1983 zijn zware zonden, zonden waardoor je je uitsluit van het Koninkrijk Gods. De Commissie noemt de volgende: het leiden van immoreel leven, idolatrie, overspel, homofilie, hebzucht etc. Hierdoor sluit men zich tevens uit van de (kerkelijke) gemeenschap. Maar omdat regelmatig het onderscheid niet helder hoeft te zijn, raadt de Codex een christengelovige ook aan om de dagelijkse zonden te belijden.<sup>38</sup>

Canon 989 Ieder gelovige is, wanneer hij tot de jaren van verstand gekomen is, verplicht minstens eenmaal per jaar zijn zware zonden eerlijk te belijden.<sup>39</sup> Indien men het zevende levensjaar voltooid heeft is men tot de jaren van het verstand gekomen. Wanneer een gedoopte in het jaar moet biechten, wordt niet vastgelegd in deze canon.<sup>40</sup>

Bepaalde christengelovigen wordt aanbevolen vaker ter biecht te gaan.<sup>41</sup>

## **Tolk**

Elke christengelovige mag bij de biecht, indien misbruik en ergernis vermeden worden, gebruik maken van een tolk. De tolk is evenals de biechtvader, gehouden tot het biechtgeheim. De tolk die dit biechtgeheim schendt dient met een rechtvaardige straf gestraft te worden, waarbij excommunicatie niet is uitgesloten.<sup>42</sup>

Aangezien een biechtstoel meestal niet voorzien is van een ruimte voor de aanwezigheid van een derde zal deze belijdenis meestal ergens anders plaatsvinden dan in een biechtstoel van een kerk.

## **Keuze biechtvader**

Iedere christengelovige heeft het recht heeft om de zonden te belijden bij een biechtvader naar eigen keuze.<sup>43</sup> Deze biechtvader moet **wel** volgens het recht bevoegd zijn. Hij moet dus de bevoegdheid (facultas) tot absolutie geven bezitten. Dit kan hij van rechtswege bezitten - zoals een pastoor - of gekregen hebben door de bevoegde overheid. De Codex bepaalt dus dat een christengelovige volledig vrij is in het kiezen van de biechtvader. Hij of zij kan dus niet gedwongen worden om bij een specifieke biechtvader te biechten. Dit voorkomt dat een christengelovige bij zijn superieur moet biechten. In de canones die over de seminaries gaan, staat ook uitdrukkelijk vermeld dat studenten altijd onverminderd het recht toe komt om zich te wenden tot iedere biechtvader hetzij in het seminarie hetzij daarbuiten.<sup>44</sup>

De gekozen biechtvader mag ook een biechtvader zijn van de andere ritus! Andere ritus moet in dit geval verstaan worden als zijnde van een andere Katholieke Ritus. Hieronder vallen alle geünieerde oosterse Riten. Het biechten bij een biechtvader van een niet-katholieke

---

<sup>38</sup> Canon 988 § 2.

<sup>39</sup> Canon 989 In combinatie met de plicht om jaarlijks eenmaal ter communie te gaan (c. 920 § 1) en het feit dat deze gesitueerd wordt in de paastijd (c. 920 § 2), waarbij men niet te communie mag gaan als men zich bewust is van een zware zonde (c. 916) lijkt de goede tijd hiervoor ook de paastijd te zijn. Dit betekent niet dat men niet op andere momenten (eerder) mag biechten.

<sup>40</sup> In combinatie met de plicht om jaarlijks eenmaal ter communie te gaan (c. 920 § 1) waarbij die gesitueerd wordt in de paastijd (c. 920 § 2), en het feit dat men niet te communie mag gaan als men zich bewust is van een zware zonde (c. 916); lijkt de goede tijd hiervoor ook de paastijd te zijn. Dit betekent natuurlijk niet dat men niet op andere momenten (eerder) mag biechten.

<sup>41</sup> Dit geldt voor studenten voor de wijding (c. 246 § 4), voor clerici zelf (c. 276 § 2, 5°), evenals voor religieuzen (c. 664) en voor leden van seculiere instituten (c. 719 § 3). Voor hen geldt, dat ze dikwijls tot het boetesacrament naderen.

<sup>42</sup> Zie de cc. 990; 983 § 2 en 1388 § 2.

<sup>43</sup> Canon 991.

<sup>44</sup> Canon 240 § 1.

bedienaar is specifiek omschreven: "Telkens als de nood het vereist of echt geestelijk nut het wenselijk maakt, en mits gevaar voor dwaling of indifferentisme vermeden wordt, is het de christengelovigen voor wie het fysiek of moreel onmogelijk is zich te wenden toe een katholiek bedienaar, geoorloofd de sacramenten van boete, Eucharistie en ziekenzalving te ontvangen van niet-katholieke bedienaren in wier Kerk voornoemde sacramenten geldig bestaan."<sup>45</sup>

Dit betekent dat een christengelovige bij nood of echt geestelijk nut mag biechten bij een priester van de Oosterse Kerken. De christengelovige mag hierbij niet dwalen of denken dat het allemaal maar één pot nat is (indifferentisme). Fysieke onmogelijkheid kan zich voordoen bij christengelovigen die door ziekte of beperkte bewegingsruimte (fysiek of politiek) niet gewoon naar een katholieke bedienaar kunnen gaan. Moreel onmogelijk duidt op het feit dat een christengelovige zich moreel niet kan wenden tot zijn of haar katholieke bedienaar. Hierop kan het echte geestelijke nut ook duiden. Morele onmogelijkheid kan zich bijvoorbeeld voordoen indien men bepaalde wetenswaardigheden van een katholieke bedienaar weet, waarmee men zich moreel gezien totaal niet kan verenigen (bijvoorbeeld een priester die seksueel misbruik heeft gepleegd met kinderen).<sup>46</sup>

---

<sup>45</sup> Canon 844 § 2.

<sup>46</sup> Ook de Oud-katholieke Kerk behoort tot een Kerk waar de sacramenten volgens de Rooms-katholieke traditie geldig bestaan. [Zie ook K. Lüdicke, in *Münsterischer Kommentar zum CIC*, 844, 5 (Stand: 25. Erf.-Lfg. April 1996).] Voor zover ik weet, wordt de Anglicaanse Kerk nog steeds niet als zodanig erkend. De protestantse Kerken in Nederland vallen hier niet onder.

## Aflaten

De absolutie wist de schuld van de (zware) zonde uit. Vaak blijft dan nog wel een tijdelijke straf bestaan. Een tijdelijk straf, als gevolg van een begane zonde is niet hetzelfde als een kerkelijke straf. Een kerkelijke straf, waaronder de censuren (zie cc. 1331-1333), worden door de Kerk opgelegd of vastgesteld. Een tijdelijke straf is een straf die door belediging van God is ontstaan. Om de tijdelijke straffen van begane zonden uit te wisten bestaan er aflaten. "Een aflaat is de kwijtschelding voor God van een tijdelijke straf" stelt de Codex dan ook.<sup>47</sup> Overigens kan een christengelovige alleen aflaten verdienen over tijdelijke straffen indien de zondeschuld vergeven is.

Kortweg: een zonde veroorzaakt **schuld** en een **tijdelijke straf**. De biecht met de absolutie vergeeft de schuld, de tijdelijke straf blijft meestal bestaan. De aflaat kan deze tijdelijke straf ná de ontvangen absolutie uitwissen.

De huidige Codex kent zes canones over de aflaten.<sup>48</sup>

De eerste canon definieert de aflaat als kwijtschelding van de tijdelijke straf die door christengelovige verkregen kan worden indien zij de goede gesteltenis hebben en aan zekere welomschreven voorwaarden voldoet. De terminologie 'aan zekere welomschreven voorwaarden' duidt op het feit dat de aflaat niet door een persoon, bedienaar, wordt gegeven aan de christengelovige. Een aflaat verdient men door een specifieke handeling te verrichten of specifieke gebeden (op specifieke tijden) uit te spreken.

De christengelovige verkrijgt de aflaat door de hulp van de Kerk. De Kerk beheert en wendt namelijk als bedienaren van de verlossing 'de schat van genoegdoening van Christus en de Heiligen' aan.

Een aflaat kan gedeeltelijk of volledig zijn. Als men een aflatencodex openslaat kan men lezen, dat diverse gebeden of handelingen een aflaat geven van 50, 100, 300 of 500 dagen, 5 of 7 jaren. Indien men die gebeden een lange tijd volhoudt kan regelmatig een volle aflaat verdiend worden.<sup>49</sup>

De verdeling gedeeltelijk of volledig is nog afkomstig uit de Middeleeuwen. In de Middeleeuwen bezaten de zonden 'Tarieven', dat wil zeggen aan elke zonde was een vast aantal boetedagen

---

<sup>47</sup> Zie het begin van c. 992.

<sup>48</sup> Zie de canones 992-997. Dit is een forse mindering in vergelijking met de Codex van 1917, waar nog 26 canones over de aflaten handelden (cc. 911-936). Ook het schema over de sacramenten uit 1975 bevatte nog 19 canones over de aflaten. Het onderdeel aflaten is dus uiteindelijk sterk gereduceerd. Overigens gelden vele regels uit de Codex van 1917 nog steeds, aangezien ze opgenomen zijn in de Apostolische Constitutie *Indulgentiarum doctrina* van 1967 en in de *Enchiridion indulgentiarum* van 1968. Deze documenten zijn nog steeds van kracht. Een voorbeeld hiervan is de oude canon 914 uit 1917, waarin Bisschoppen de bevoegdheid krijgen om de pauselijke zegen te geven. Deze canon is in het huidige wetboek verdwenen maar staat in Norma 11 § 2 van genoemde *Enchiridion indulgentiarum*. (Een Bisschop mag een pauselijke zegen driemaal per jaar geven, waardoor de aanwezigen een volle aflaat verdienen.)

<sup>49</sup> Zo stond in de *Aflatencodex* van 1949 dat een kruisteken met de aanroeping van de allerheiligste Drieëenheid 100 dagen aflaat gaf. Een ander voorbeeld is het schietgebed: 'Looft de Heer, alle natiën; looft Hem alle volkeren, want Hij heeft zijn barmhartigheid over ons bestendigd en de getrouwdheid des Heren duurt eeuwig' (ps. 116). Dit gebed bezorgde 500 dagen aflaat. Maar indien men dit gebed dagelijks gedurende een gehele maand herhaalde leverde het een **volle aflaat** op. Er stond dan wel bij dat dit 'onder de gewone voorwaarden' geschiedde. [Zie voor beide voorbeelden: *Aflatencodex: Nieuwe authentieke verzameling van gebeden en goede werken waaraan aflaten verbonden zijn; Enige door de Penitentiaria goedgekeurde volledige Nederlandse uitgave vertaald door de Benedictijnen der St. Paulus Abdij*, Oosterhout, 1949, Roermond: Romen & Zonen, blz. 482 en 9].

De woorden 'onder de gewone voorwaarden' duiden op het volbrengen van een Biecht en kerkbezoek alsmede het nuttigen van de communie. Overigens kunnen aflaten op totaal verschillende data in de geschiedenis afgekondigd zijn. Het genoemde gebed is als aflaat ingesteld op 22 december 1936 door de Penitentiaria. de aflaat van het kruisteken dateert echter al van een Breve op 28 juli 1863.

In de Codex van 1917 werd in c. 928 § 1 nog bepaald dat een **volle aflaat** slechts eenmaal per dag verdiend kon worden. Dit is niet meer opgenomen in de huidige Codex. Gedeeltelijke aflaten kan men in ieder geval zo vaak verdienen als dat men het gebed of de handeling voltooid. Soms kan het zijn dat specifiek bij een gedeeltelijke aflaat staat, dat dit eens per dag kan.

gekoppeld. Men kon dan dus uitrekenen voor hoeveel boetedagen aflaten verdiend moesten worden. Deze boetetijd per zonde is niet meer in gebruik. Men zou dus kunnen zeggen dat de tijdsaanduiding voor de aflaten heden ten dage vooral een symbolische waarde bezit.

Iedere gelovige kan aflaten voor zichzelf verdienen "ofwel bij wijze van smeekbede voor overledenen (kan) aanwenden". Dat aflaten ook voor overledenen verdiend kunnen worden is uitzonderlijk. Sacramenten kunnen namelijk alleen maar toegewend worden op levenden. Zo kan het sacrament van de ziekenzalving niet meer toegediend worden bij iemand die overleden is. Bij aflaten is dit dus anders. Een christengelovige vervult dus in eerste instantie de werken die nodig zijn om een aflaat te verdienen, en wendt de werking van de aflaat via een gebed toe aan een gestorvene.

Aflaten kunnen niet verdiend worden voor andere levenden.<sup>50</sup>

In canon 995 wordt de competentie bepaald van hen die aflaten kunnen verlenen. Dat is volgens § 1 van deze canon:

het hoogste gezag (dat wil zeggen de Paus en het Bisschoppencollege, meestal verzameld in een concilie);

wie deze macht toegekend wordt door het recht (dat is in deze kwestie de Apostolische Penitentiaria); en zij die door de paus deze macht verkregen hebben. Dit kan in algemene of in bijzondere zin zijn. Algemene zin betekent dat de persoon aflatenbevoegdheid krijgt gedurende zijn ambt (bijvoorbeeld een Bisschop of een Overste), in bijzondere zin krijgt een persoon specifiek voor één geval de aflaten bevoegdheid).

In de tweede paragraaf van deze canon wordt bepaald, dat de verkregen macht om aflaten te verlenen niet aan anderen overgedragen kunnen worden. Een uitzondering zijn die gevallen waarin de Apostolische Stoel deze overdracht uitdrukkelijk heeft toegestaan aan die personen.

Alleen gedoopten die niet geëxcommuniceerd zijn en in staat van genade zijn, kunnen aflaten verdienen. Deze staat van genade dient in ieder geval aanwezig te zijn bij het beëindigen van de voorgeschreven werken. Het is logisch dat iemand gedoopt moet zijn, omdat een ongedoopte niet valt onder het wetboek van de Latijnse Ritus.

In navolging van het feit dat geëxcommuniceerde geen sacramenten kunnen ontvangen wordt nu ook bepaald dat zij geen aflaten kunnen verdienen. Dit is wederom logisch, omdat aflaten enkel pas verdiend kunnen worden, nadat de schuld van de zonde is vergeven. Dit is bij geëxcommuniceerde nog niet het geval.

Gezien het feit dat de aflaat pas werkt, en de tijdelijke straffen kwijtgescholden kunnen worden nadat de zondeschuld vergeven zijn, staat er dat de aflaatverdien(st)er in 'staat van genade' moet zijn. Kortom, de persoon moet een persoonlijke biecht afleggen. Indien de aflaat bestaat uit meerdere werken (bijvoorbeeld het bezoeken van meerdere kerken op een dag), dan dient de staat van genade tenminste bereikt te zijn bij het voltooien van het laatste werk van de aflaat. Een interessante kwestie is of een persoon, die niet zich in staat van genade bevindt, wel aflaten kan verdienen voor een gestorvene?

Tevens moet de persoon, die bekwaam is om aflaten te verdienen tenminste de algemene bedoeling hebben om die aflaat te verwerven. Tevens moet de persoon op de 'gestelde tijd en de vereiste wijze

---

<sup>50</sup> De vroegere c. 930/CIC 1917 stelde dit ook uitdrukkelijk: "Wie een aflaat verdient, kan die niet toepassen op andere levenden; maar op de zielen in het vagevuur zijn alle door de Paus verleende aflaten toepasselijk, tenzij het tegendeel bepaald is."

de opgelegde werken verrichten overeenkomstig de strekking van de aflaat-verlening.<sup>51</sup> De vereiste wijze houdt in, dat de christengelovige de voorgeschreven tijd en plaats moet aanhouden.

Tevens kan een aflaat specifieke locatie of tijd hebben.<sup>52</sup>

De laatste canone in de Codex van 1983 betreffende de aflaten bepaalt dat de overige voorschriften betreffende het verlenen en het gebruikmaken van aflaten onderhouden moeten worden zoals ze vervat zijn in de bijzondere wetten van de Kerk. Deze canon verwijst naar de *Enchiridion indulgentiarum* van 29 juni 1968. Daarnaast ook latere bepalingen zoals in de Apostolische Brief *Incarnationis mysterium* van Johannes Paulus II (29 november 1998).

---

<sup>51</sup> Het woord 'algemene' was per abuis verdwenen in de eerste druk van de Latijnse Codex. Het woord stond namelijk al wel in het schema over de sacramenten uit 1975 (c. 173 § 2). De bedoeling van het woord *generalem* is dat de gelovige niet zonder een intentie de genade van de aflaten kan ontvangen, maar het bedoelt evenzeer dat de gelovige ook niet exacte kennis hoeft te bezitten over de werking van de aflaat.

<sup>52</sup> Zo was de aflaat van de Donkere metten als volgt ingesteld op 16 maart 1935 door de Penitentiarie:

"Aan de gelovigen die op Woensdag, Donderdag en Vrijdag van de Goede Week de z.g. Donkere Metten bijwonen en de zang der psalmen en der lessen door godsvruchtige lezing, gebeden of overwegingen over het Lijden Onzes Heren, naar ieders vermogen volgen, wordt verleend: *10 jaren aflaat*, op ieder van die dagen; *Volle aflaat*, indien zij gedurende die drie dagen deze plechtigheid bijwonen en daarenboven hun zonden biechten, tot de H. Tafel naderen en bidden tot de intentie van Z.H. de Paus."

[*Aflatencodex: Nieuwe authentieke verzameling van gebeden en goede werken waaraan aflaten verbonden zijn; Enige door de Penitentiarie goedgekeurde volledige Nederlandse uitgave vertaald door de Benedictijnen der St. Paulus Abdij, Oosterhout, 1949, Roermond: Romen & Zonen, 97*]. De tijd om deze aflaat te verdienen is hier specifiek, namelijk alleen genoemde werkdagen in de Goede Week. De plaats kan elke kerk zijn waar de Donkere metten gezongen werden. De opgelegde werken zijn het volgen van de zang etc. én voor een volle aflaat extra een biecht, een communie en een gebed.

Een ander voorbeeld is het bezoek aan de 'Scala Sancta' te Rome (deze heilige trappen liggen naast de kerk van San Giovanni in Laterano). De tekst in de *Aflatencodex* (blz. 545) uit 1949 luidde als volgt: "Aan de gelovigen, die terwijl zij het Lijden van O.H.J. Christus overwegen, godsvruchtig de Heilige Trap (Scala Sancta) te Rome beklimmen, wordt verleend: *9 jaren aflaat*, voor elke trede, ook al wordt de beklimming onderbroken. *Volle aflaat*, telkens als zij de gehele Trap beklimmen en bovendien vergiffenis bekomen van hun zonde, tot de H. Tafel naderen en bidden tot de intentie van Z.H. de Paus." (Ingesteld door de Heilige Congregatie van de Aflaten op 2 september 1817 en later meerdere malen bevestigd). De plek is bij deze aflaat heel specifiek en niet zomaar een Kerk (zoals bij het volgen van de Donkere metten), maar de tijd is nu juist weer ongedefinieerd. Elke dag van het jaar kan deze aflaat verdiend worden. De opgelegde werken zijn het Lijden van Jezus overwegen en voor een volle aflaat een biecht, een communie en een gebed. Bij deze aflaat was trouwens nog een specifieke bijbepaling geplaatst. Zoals iemand die in Rome is geweest weet, zijn er links en rechts van de Heilige Tap ook trappen. Tussen Allerheiligen en het einde van het Octaaf van Allerzielen; vanaf Kerstmis tot en met Driekoningen en gedurende de Vastentijd verdiende men ook de aflaat van negen jaren door één van die twee trappen te beklimmen. Een volle aflaat was niet mogelijk. [Een Octaaf zijn de acht dagen vanaf een feest, beginnende te tellen op de feestdag. Het Octaaf van Allerzielen loopt dus tot en met 9 november.]